

Filozofia dziejów filozofii
Silne i słabe modele

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3630

50 lat
**Uniwersytetu
Śląskiego**
w Katowicach

Vladimír Leško

Filozofia dziejów filozofii
Silne i słabe modele

Z języka słowackiego przełożyli
Bogusław Szubert
Dariusz Bęben

Redaktor serii: Filozofia
Dariusz Kubok

Recenzent
Radosław Kuliniak

Tytuł oryginału
Filozofia dejín filozofie
Silné a slabé modely

Spis treści

Wstęp	7
-----------------	---

I. Silne modele

Rozdział 1	
Hegla dzieje filozofii jako „filozoficzna nauka”	11
Metodologiczne punkty wyjścia historycznofilozoficznego badania	12
Hegla interpretacja greckiej filozofii	22
Hegel a filozofia średniowieczna	39
Hegla recepcja filozofii nowożytnej	42
 Rozdział 2	
Schellinga fragment filozofii historii nowożytnej (wykłady mo- nachijskie)	67
 Rozdział 3	
Hegel <i>versus</i> Schelling – konfrontacja historycznofilozoficzna . . .	79
 Rozdział 4	
Marksa dysertacja doktorska a dzieje filozofii	91
 Rozdział 5	
Nietzschego polifoniczne dzieje greckiej filozofii	109
 Rozdział 6	
Husserl a dzieje filozofii	129

Rozdział 7	
Heidegger a filozofia dziejów filozofii	143
Heidegger a dzieje filozofii	143
Heidegger <i>versus</i> Hegel, czyli spór o filozofię antyczną . . .	159
Główny problem filozofii dziejów filozofii: co to jest filozofia?	166

II. Słabe modele

Rozdział 8	
Finka kosmologiczna filozofia i dzieje filozofii	181
Krytyczna recepcja filozofii Husserla i Heideggera	182
Dzieje filozofii i panowanie metafizyki	191
Filozofia Nietzschego i negatywna ontologia rzeczy	195
Heraklit, czyli spór o dzieje filozofii i sens filozofii świata . . .	202
Rozdział 9	
Patočka i dzieje filozofii jako troski o duszę	225
Hegel – dzieje filozofii i filozofia dziejów	226
Sokratejska troska o duszę a dzieje	241
Demokryt, Platon, Arystoteles – troska o duszę a Europa	248
Husserl, Heidegger a troska o duszę	256
Rozdział 10	
Gadamer i dzieje filozofii jako misja	267
Dzieje filozofii jako problem filozoficzny	268
Początek filozofowania a filozofia przedsokratejska – na drodze do Platona	273
Platon i Arystoteles, czyli mowa pojęć filozoficznych	280
Hegel, Heidegger oraz Grecy	288
Zakończenie	307
Bibliografia	311
Indeks osobowy	321
Summary	325

Wstęp

Powstanie *filozofii dziejów filozofii* jako organicznej części systemowej formy filozofowania jest związane z ruchem niemieckiej myśli filozoficznej pierwszych trzydziestu lat XIX wieku. Jej twórcą jest Georg Wilhelm Friedrich Hegel, którego genialne *Wykłady z historii filozofii* przedstawiają fundamentalną dramatyczną więź dziejów filozofii z filozofią systematyczną. Od tego czasu stosunek filozofii do jej własnej historii stał się wielkim i w pewnym sensie niezbywalnym filozoficznym problemem. Na Heglu definitywnie skończył się etap niefilozoficznego, czyli doksograficznego, pojmowania dziejów filozofii i zdecydowanie rozpoczął się nowy etap filozoficznego rozumienia historyczno-filozoficznego myślenia jako filozoficznej nauki – filozofowania o dziejach filozofii.

Praca, którą przedkładam czytelnikom, jest wynikiem dłuższego namysłu nad stosunkiem dziejów filozofii oraz ich zreflektowaniem w mniej lub bardziej systematycznych, ewentualnie asystematycznych formach filozofowania najbardziej znaczących filozoficznych teorii XIX i XX wieku. Istotny teoretyczny impuls (ale nie tylko) w badaniu wspomnianych problemów znalazłem przede wszystkim w pracach Milana Sobotki. Jego badania nad filozofią nowożytną, klasyczną filozofią niemiecką, a zwłaszcza nad historycznofilozoficzną koncepcją Hegla, stały się dla mnie teoretycznym punktem wyjścia.

Publikacja jest jednocześnie próbą prezentacji rezultatów prowadzonych przeze mnie projektów naukowo-badawczych: *Filozofia dziejów filozofii – podstawowe modele i wyniki*, VEGA, A, 1/4441/97, oraz *Filozofia dziejów filozofii – słabe modele I*, VEGA, A, 1/9238/02. Teoretyczne prace zespołu badawczego

w wielu wypadkach pomogły zrozumieć i zróżnicować modele filozoficznej recepcji dziejów filozofii. Z tego powodu na moje uznanie zasługują przede wszystkim teoretyczne osiągnięcia niektórych współpracowników wspomnianych projektów – Ľubomira Belása, Stanislava Hubíka, Olgi Sisákovej, Pavla Tholta i Milovana Ješiča. Jednocześnie w pracy staram się wykorzystać najlepsze prace słowackie z zakresu badań historycznofilozoficznych, które reprezentują książki Milana Zigi, Miroslava Marcellego oraz Františka Novosáda.

Podstawowym celem pracy jest filozoficzne przedstawienie najważniejszych koncepcji historycznofilozoficznych XIX i XX wieku, które ukształtowały założenia do powstania *silnych modeli* filozofii dziejów filozofii w teoriach Hegla, Fridricha Wilhelma Josepha Schellinga, młodego Karola Marksa, Fryderyka Nietzschego, Edmunda Husserla, Martina Heideggera i *słabych modeli* Eugena Finka, Jana Patočki i Hansa-Georga Gadamera. Chcę zaprezentować pewne wyniki filozofii dziejów filozofii jako metateoretyczny ruch wewnątrz historycznofilozoficznego myślenia, którego sensem jest nie tylko empiryczne opisanie historycznofilozoficznego procesu, lecz jednocześnie zrozumienie i wyjaśnienie jako nieoddzielnej części najważniejszych filozoficznych problemów. Ocenę, w jakiej mierze udało mi się zrealizować te zadania w przedkładanym drugim poprawionym i uzupełnionym wydaniu, pozostawiam czytelnikowi i jego krytycznej ocenie.

Prešov 10.12.2004

Vladimír Leško

Philosophy of the history of philosophy

Strong and weak models

Summary

Contents

Introduction

I. STRONG MODELS

1. Hegel's history of philosophy as a 'philosophical science'
2. Schelling's fragment of the history of modern philosophy (Munich Lecture)
3. Hegel versus Schelling – a historical-philosophical confrontation
4. Marx's doctoral dissertation and the history of philosophy
5. Nietzsche's polyphonic history of Greek philosophy
6. Husserl and the history of philosophy
7. Heidegger and philosophy of the history of philosophy

II. WEAK MODELS

1. Fink's cosmological philosophy and history of philosophy
2. Patočka and the history of philosophy concerning caring for the soul
3. Gadamer and the history of philosophy as a message

This work has resulted from a long-term thinking, about the relation between the history of philosophy and its reflection in more or less systematic and asystematic forms of philosophizing within the most significant philosophical doctrines of the 19th and the 20th centuries. It should be noted that the main theoretical (and other) impulses for the examination of the problems in question primarily came from M. Sobotka's works. His analysis of modern philosophy, the classical German philosophy, and Hegel's historical-philosophical concept in particular, has been the theoretical point of departure.

In addition, this book presents research results achieved within the projects Philosophy of the History of Philosophy – basic models and results, VEGA, A, 1/4441/97 and Philosophy of the History of Philosophy – weak models, VEGA, A, 1/9238/02. The theoretical efforts of the research team enabled us to arrive at in-depth and specific understanding of the individual models

of the philosophical reception of the history of philosophy. By implication, I wish to appreciate the theoretical contribution of the other members of the research team, notably Ľ. Belás, S. Hubík, O. Sisáková, P. Tholt a M. Ješič.

The main goal of this work is to philosophically introduce the most significant historical-philosophical concepts of the 19th and the 20th centuries that established the necessary conditions for the strong and weak models of philosophy of the history of philosophy in the concepts of Hegel, Schelling, Marx, Nietzsche, Husserl, Heidegger, Fink, Patočka and Gadamer. Some achievements of the philosophy of the history of philosophy are presented as metatheoretical motion within the historical-philosophical thought, the purpose of which is both the empirical description of the historical-philosophical process and understanding and accounting for it as an integral part of the most significant philosophical problems.

I. Strong models

The history of philosophy has been an important philosophical issue ever since the origins of the philosophy of the history of philosophy. It was founded by Georg Wilhelm Friedrich Hegel, a prominent representative of German classical philosophy, in his legendary lectures on the history of philosophy. Hegel's theoretical model of the relation between the history of philosophy and system-centered philosophy contains certain characteristic features which can be used to identify various models of the philosophy of the history of philosophy. The fundamental distinctive feature for any philosophical conception of the history of philosophy is the principle of the unity of philosophy and the history of philosophy. Hegel emphasizes that the history of philosophy is an indispensable inherent component of any theoretical considerations. This idea has become an indisputable foundation accepted and developed-critically and with various modifications though – by other great philosophers, including Schelling, Marx, Nietzsche, Husserl, and Heidegger.

Hegel's conception of the history of philosophy as the first strong model of the philosophy of the history of philosophy postulates that it itself is a philosophy; more particularly, that it forms a part of the philosophy of history, whose aim is to demonstrate that reason is also present in the history of philosophy. Therefore, if the history of philosophy is conceived of as the innermost in world history its role in current philosophical activities is crucial. Hegel's philosophy of the history of philosophy as philosophizing about philosophy became a meta-theoretical motion within historical-philosophical thought whose purpose was not to describe the historical-philosophical process in an external-empirical way; rather, it was aimed at comprehending and explaining this process as an integral part of the treatment of the most important philosophical problems. Hegel takes a speculative unity of the abstract and the concrete as his point of departure. Schelling concentrates on the relation between essence and existence. The young Marx focuses his historical-philosophical effort on the conception of self-consciousness and freedom. Nietzsche seeks true culture through a Greek cultural phenomenon (tragedy) and stresses that our spiritual traditions – Platonism, metaphysics, morality and Christianity – are the main obstacles to a true understanding of the world and man. For this reason, he prefers the Pre-Socratic philosophy in which he finds the justification for philosophizing in general. Husserl is

attracted by the transcendental impulse in the history of philosophy, and Heidegger critically discusses the Nietzschean motive of re-considering the Pre-Socratic message in order to radicalize the most complex philosophical question, i.e., what is philosophy (metaphysics)?

II. Weak models

Philosophical research into strong models of the philosophy of the history of philosophy indicates in a compelling way that both Hegel's and Heidegger's models have been the dominant doctrines determining the basic method of establishing a philosophical link to the history of philosophy. In a sense, they represent extreme opposing philosophical approaches to the historical-philosophical heritage and to the current forms of philosophizing. Hegel's philosophical conception of history is built on the principle of development – progress from the ancient times to the present. In general, his philosophy is conceived of as the culmination of the whole historical evolution. Heidegger takes the opposite position. Thought, itself of historical nature and determining world history, does not grow from the present. It is older than what is simply the past. It has been borne towards us in its most ancient ideas, but we are unable to discover any trace of it because we believe reality to be what mainly pertains to us in our being. Consequently, Heidegger insists on our return to the period of the Pre-Socratic philosophy of Parmenides and Heraclitus when asking the original philosophical question about being because it was they who preserved the harmony with logos.

The subsequent development of the philosophical conception of the history of philosophy is connected with the names of the most significant followers of Husserl's and Heidegger's philosophies, including Eugen Fink, Jan Patočka and Hans-Georg Gadamer. Gadamer put it clearly when he said that Fink, Patočka and he himself all tried to avoid repeating the ideas of their teachers. Instead they sought out ways of developing these ideas further. An important point of departure for each of these critical followers of Husserl and Heidegger became the issue of the philosophy of the history of philosophy in the form of weak models. The struggle for a new approach to philosophy was inconceivable without a new original conception of the historical-philosophical heritage. In addition, it was time to bring to an end the era of strong models of the philosophy of the history of philosophy, and to start developing weak models. From this point of view, the philosophical message of Fink, Patočka and Gadamer is unique historical-philosophical material; it is the most valuable of what is offered to us by the philosophical investigation of the second half of the twentieth century.

Redakcja Małgorzata Pogłódek
Projekt okładki Magdalena Starzyk
Redaktor techniczny Małgorzata Pleśniar
Korektor Teresa Sojka
Łamanie Bogusław Chruściński

Copyright © 2017 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3076-1
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3077-8
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 20,5. Ark. wyd. 20,5.
Papier Munken Polar 100 g/m². Cena 30 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław